

Հանգուցային բառեր. շախմատ, ինտուիցիա, ընտրություն, հոգեբանություն, մտավոր գործընթաց, ենթագիտակցական մտածողություն, շախմատային հաշվարկ, վերլուծություն, մրցակցություն

Հոդվածի արդիականությունը. հասարակության զարգացման ներկայիս փուլում բարձր ինտելեկտուալ հնարավորություններ ունեցող մասնագետների պահանջարկն անշեղորեն աճում է:

Ինտուիցիան արդիական է բոլոր ժամանակներում, և նրա պահանջը այսօր նույնպես զգացվում է մարդկանց գործունեության ընթացքում: Ինտուիցիայի շնորհիվ մենք ստանում ենք վերլուծության ենթարկված հետազոտության արդյունքները, որոնք առաջանում են գիտությանն արդեն հայտնի փաստերից և տեսակետներից: Արտակարգ իրադրություններում պահանջվում է անհապաղ և շատ դեպքերում պատասխանատու որոշումներ ընդունել, մինչդեռ հնարավոր չէ միշտ օգտվել մեր ունեցած գիտելիքներից, կարողություններից կամ հենվել կենսափորձի վրա: Այսպիսի իրավիճակներում առաջին պլան են մղվում ստեղծագործական երևակայությունն ու ինտուիցիան: Դրանք են, որ օգնում են սովորական փաստերի ու երևույթների վրա նայել նոր ձևով, տարբերել նրանց մեջ գծեր, որոնք մինչ այդ չէին նկատվել ոչ մեկի կողմից:

Շախմատում ինտուիցիայի դերի և նշանակության մասին հետազոտությունները բավական սակավ են և իրենից ներկայացնում են կարևոր գիտական հիմնախնդիրներ, քանզի շախմատը, լինելով շատ հինավուրց խաղ, շարունակում է մնալ արդիական և պահանջված ամբողջ աշխարհում: Ինտուիցիայի դերի արդիականությունը հատկապես կարևորվում է ժամանակակից աշխարհում սրընթաց զարգացող համակարգչային տեխնոլոգիաների պայմաններում: Հատկանշանակ է, որ ինտուիցիայի զարգացման առկայությունը կարևոր է թե պրոֆեսիոնալ և թե սիրողական շախմատիստների շրջանում:

Վերը շարադրվածը փաստում է ինտուիցիայի և հաշվարկի արդիականությունը:

Աշխատանքի նպատակն է.

Բացահայտել ինտուիցիայի կատարելագործման ուղիները՝ խորը ուսումնասիրելով դրանց նրբերանգները, որոնք հիմնված են կենսափորձի ընկալած ինֆորմացիայի գիտակցական կամ ենթագիտակցական մշակման և նոր իրադրության մեջ վերարտադրելու գործընթացների վրա:

Աշխատանքի խնդիրներն են.

1. պարզել, թե ինչ է ինտուիցիան և բացահայտել ինտուիցիայի դերը շախմատում,
2. ուսումնասիրել ինտուիցիայի տեսակները,
3. որոշել ինտուիցիայի դերը շախմատիստների խաղաքայլի ընտրության հարցում,
4. բացահայտել տարբեր որակավորում ունեցող շախմատիստների մոտ ինտուիցիայի զարգացման աստիճանը:

Առաջադրված խնդիրների լուծման համար օգտագործվել են հետևյալ մեթոդները.

1. ուսումնամեթոդական գրականության ուսումնասիրություն, վերլուծություն և ընդհանրացում,
2. ինտուիցիայի վերաբերյալ հին փիլիսոփաների ու գիտնականների աֆորիզմների ուսումնասիրություն,
3. շախմատային խաղի վերլուծություն ու նաև ուժեղագույն գրոսմայստերների փորձի ուսումնասիրություն,

4. կիրառվել են մաթեմատիկական վիճակագրության, սոցիոլոգիական հարցումներ, դիտարկումներ,

5. կիրառվել են ինդուկցիայի և դեդուկցիայի մեթոդները:

Նետագոտության արդյունքների վերլուծություն

Անցնելով բազմադարյա ուղի՝ շախմատն իր զարգացման ընթացքում անհատների խաղից վերածվել է միլիոնավոր մարդկանց սիրելի զբաղմունքի:

Շախմատիստի մտածողության և խաղի ընթացքում որոշումներ կայացնելու գործընթացում կարևոր նշանակություն ունի ինտուիցիան:

Ինտուիցիա՝ լատիներենից թարգմանաբար նշանակում է ուշադիր նայել:

Շախմատում ինտուիցիան բնորոշվում է որպես ենթագիտակցության վրա հիմնված որոշումներ կայացնելու ունակության՝ առանց վերլուծելու տվյալ իրավիճակի առկա գործոնները [5]:

Չնայած որ շախմատային տեսությունը լայն թափով առաջ է ընթացել, ինչպես նաև հզորագույն վերլուծական ծրագրերի առկայությանը, ինտուիցիան որոշումներ կայացնելու գործընթացում շարունակում է մնալ որպես շախմատային պարտիայում կարևորագույն բաղադրիչ:

Պոռֆեսիոնալ շախմատիստները ինտուիցիան օգտագործում են խորը շախմատային վերլուծության և ռազմավարական պլանավորման հետ համատեղ: Մակայն հաճախ շախմատում ի հայտ է գալիս երկընտրանք՝ ինտուիտիվ որոշման և դիրքի առարկայական վերլուծության միջև, օրինակ, երբ պարտիայի կրիտիկական պահին, երբ ժամանակը սահմանափակ է, ինտուիցիան կարող է հանդես գալ որպես վճռորոշ գործոն, որը թույլ կտա ընտրել ճշգրիտ քայլը: Մակայն էթե խաղացողի մոտ կա խորհելու ժամանակ, առավել մանրակրկիտ վերլուծությունը կարող է հանգեցնել առավել ճշգրիտ որոշումների: Այսպիսով շատ կարևոր է գտնել հավասարակշռության ինտուիտիվ որոշումների և տրամաբանական լուծումների միջև: Բարձր մակարդակի մրցելույթներում ինտուիցիան և վերլուծությունը պետք է հանդես գան՝ երկուստեք փոխլրացնելով միմյանց:

Ինտուիցիայի տեսակները շախմատում

Շախմատում տարբերում են ինտուիցիայի 3 տեսակներ.

- կոմբինացիոն
- դիրքային

Հակառակորդի մտահղացումների հոգեբանական կանխագուշակումը և դրանց կանխարգելումը. դա մասամբ կապված է վտանգի զգացողության հետ: Դա նաև հակառակորդին «զգալն» է:

Կոմբինացիոն ինտուիտիվ որոշումներ

Սովորաբար գոհաբերվում է ինչ-որ նյութական, որի դիմաց լինում է փոխհատուցում: Կան սպառնալիքներ, բայց հաղթանակի ուղիղ ճանապարհներ չեն երևում: Կոմբինացիոն գոհաբերության գլխավոր նպատակը հակառակորդի արքայի վրա գրոհ կազմակերպելն է [7]:

Տարբերում են կոմբինացիոն գոհաբերության տեսակներ.

- զինվորի գոհաբերություն,
- թագուհու գոհաբերություն:

Ամենաբարդ որոշումը կատարվում է երկրորդ դեպքում, քանի որ այստեղ ուշադրության են մատնվում ավելի դժվար դիրքային գործոններ [3]:

Խաղաքարի գոհաբերություն

Սովորաբար այսպիսի դեպքերում կողմերից մեկը զարգացման մեջ առավելություն է ունենում, և հակառակորդը դժվարանում է արագորեն օգտագործել իր նյութական առավել-

լուծությունը, իսկ արքայի վատ դասավորվածությունը գլխավոր գործոն: Հարձակման ռեսուրսները ավելի շատ են, քան պաշտպանությանը:

Այս գոհաբերությունը միշտ համարվում է մասշտաբային իրադարձություն, և հզոր խաղաքարի դիմաց պահանջվում է համապատասխան վճար, այլ կերպ ասած՝ լուրջ սպառնալիքներ: Իհարկե, եթե դա կապված է արքայի վրա գրոհ սկսելով, ապա խաղաքարերի փոխազդեցությունը պետք է ուժեղ լինի:

Ինչ է ինտուիտիվ գոհաբերությունը

Դա նյութական գոհաբերություն է, առանց կոնկրետ հաշվարկի, որի արդյունքում ակտիվ կողմը ստանում է երկարատև նախաձեռնություն: Խաղը այդ գոհաբերությունից հետո սուր և մարտական բնույթ է կրում՝ պահանջելով կողմերից տակտիկական «հետատեսություն»: Չետևաբար ինտուիտիվ գոհաբերությունից հետո շատ քիչ են ուշադրություն դարձվում հանգիստ շարունակություններին: Զոհաբերությունը արտացոլում է իրար հակասող կողմեր՝ վերլուծական և պրակտիկ: Տնային վերլուծության ընթացքում հնարավոր է դիմակայել հարձակմանը, իսկ պրակտիկորեն դա անհնար է: Ինտուիտիվ գոհաբերությունները շախմատիստներին հաճույք են պատճառում:

2.4 Հոգեբանական ինտուիտիվ որոշումներ

Հոգեբանական ինտուիտիվ որոշումները կարելի է բաժանել հետևյալ խմբերի.

- որոշումներ, որոնք կապված են սկզբնախաղի ընտրության հետ (սկզբնախաղի ինտուիցիա),
- որոշումներ, որոնք կապված են հակառակորդի խաղաճոհի հետ և տհաճ են նրան: Օրիանակ քայլի կամ պլանի ընտրություն,
- բլեֆ – շախմատիստը տեսնում է, որ իր քայլը թույլ է, բայց հաշվի է առնում այն, որ հակառակորդը ճիշտ չի գործի փոխված դիրքում [3]:

Յուրաքանչյուր խաղից առաջ շախմատիստը պատրաստվում է՝ նայելով և վերլուծելով հակառակորդի պարտիաները: Բայց նույն ժամանակ նմանատիպ գործողություններ կատարում է իր հակառակորդը: Հաջողության հասնում է նա, ով կարողանում է գտնել հակառակորդի թույլ կողմը:

Այսպիսի որոշումներին ազդեցություն են թողնում զանազան գործոններ: Յուրաքանչյուր բարձրակարգ գրոսմայստեր շատ մեծ աշխատանք է կատարում սկզբնախաղի վրա և նորությունը կիրառում: Այստեղից էլնելով՝ շախմատիստը փորձում է կանխագուշակել, թե ինչ սկզբնախաղ կընտրի հակառակորդը և փորձում է անակնկալի բերել նրան:

Հարկավոր է առանձնացնել Գրամնիկ-Կասպարով մրցախաղը (Լոնդոն, 2000), որտեղ Գրամնիկը հիասքանչ մարտավարություն էր մշակել: Նա, վերլուծելով Կասպարովի պարտիաները, գտել էր նրա թույլ կողմը՝ վերջնախաղը: Նա ընտրել էր իսպանականի Բեռլին տարբերակը, որտեղ թագուհիները վախճանակվում են և նշել էր. Կասպարովը կփորձի այդ դիրքում խաղալ այնպես, ինչպես միջնախաղում՝ հաշվելով տարբեր բարդ տարբերակներ, ինչն էլ կհանգեցնի սխալների:

«Բլեֆը» այնպիսի որոշում է, որը հակառակորդի լավագույն շարունակության ժամանակ պարտության է բերում, բայց անվստահ պատասխանի դեպքում հաջողության հնարավորություն է ընձեռվում: «Բլեֆը» հաճախ կիրառվում է անբարենպաստ իրավիճակներում կամ ցայտնոտում: Երբ շախմատիստը զգում է, որ դիրքային պայքարում պարտված է և դիրքին բնորոշ շարունակության դեպքում հետազդեցել տանուլ է տալու պարտիան, նա պետք է փոխի խաղի հետագա ընթացքը՝ կիրառելով ինչ-որ մի գոհաբերություն: Երբեմն հակառակորդը պատրաստ չի լինում դիրքի փոփոխությանը և սխալ է գործում տվյալ իրավիճակում:

Շախմատի պատմության մեջ եղել են գրոսմայստերներ, ովքեր որոշում էին կայաց-

նում՝ հիմնվելով միայն իրենց ինտուիցիային, իսկ նրանք, ովքեր «ապահովում էին» իրենց որոշումները ճշգրիտ հաշվարկներով, դառնում էին իրենց գործի վարպետները: Այդ ցուցակում են Կապաբլանկան, Տալը, Սմիտլովը, Պետրոսյանը, Սպասսկին, Շտեյնը, Կրամնիկն ու Անանդը: Նրանց պարտիաներում առաջնահերթ տեղ էր գրավում կրիտիկական պահերում ուժեղ քայլի «զգացողությունը»:

Համոզվելու համար, թե ինչ ազդեցություն է ունենում շախմատային փորձը ինտուիտիվ որոշումներ կայացնելու վրա, իրականացրինք հետազոտություն.

Ընտրեցինք 60 մասնակիցների (այդ թվում՝ առցանց), որոնք ներկայացնում էին 3 տարբեր շախմատային դասակարգման որակավորում ունեցող խմբեր.

- առաջին խումբ՝ սկսնակ շախմատիստներ (1 տարի պարապած),
- երկրորդ խումբ՝ սիրողական շախմատիստներ (վարկանիշ մինչև 1700),
- երրորդ խումբ՝ պրոֆեսիոնալներ (գրոսմայստերներ, վարպետներ):

Աղյուսակ

Շախմատային փորձառության ազդեցությունը որոշումների ճշգրտության վրա

Խմբեր. Ընդհանուր 60 մասնակից	Շախմատային որակավորումը	Արձանագրված ցուցանիշները	Պատճառները
I խումբ 20 մասնակից	Սկսնակ շախմատիստներ (մինչև 1 տարի պարապած)	Մեծաքանակ սխալներ, շուրջ 70 %	Փորձի բացակայություն և շախմատային դիրքերի ոչ բավարար ըմբռնում
II խումբ 20 մասնակից	Սիրողական շախմատիստներ (վարկանիշը մինչև 1700)	Լավ հաղթահարել են ինտուիտիվ առաջադրանքները 40-50 %	Հիմնվել են վերլուծությունների վրա, բայց ժամանակի աղության պայմաններում սկսել են հիմնվել ինտուիցիայի վրա
III խումբ 20 մասնակից	Պրոֆեսիոնալ շախմատիստներ (գրոսմայստերներ, վարպետներ)	Առաջարկված քայլերի 70-80 % ճիշտ էին	Խաղարկել են բազմաթիվ շախմատային դիրքեր

Յուրաքանչյուր խմբի առաջարկվեցին տարբեր բարդության մի քանի շախմատային դիրքեր: Որոշ առաջադրանքներում առաջարկվում են ակնհայտ քայլեր, որոշներում՝ բարդ և բազմանշանակ տարբերակներ:

Մասնակիցներին հարցադրում էր արված, որքան^օ վ են նրանք վստահ իրենց ինտուիտիվ որոշումների և որքան^օ վ են նրանք հիմնվում սեփական փորձի վրա:

Յուրաքանչյուր որոշման ընդունումից հետո շախմատիստները պարզաբանում էին թե ինչպես են նրանք հանգել նման եզրահանգմանը:

Հետազոտության արդյունքներով ստացվեց հետևյալ տվյալները.

Առաջին խումբ (սկսնակներ)

Նրանք կատարել էին մեծաքանակ սխալներ՝ հիմնվելով ինտուիցիայի վրա, դա ակնառու էր հատկապես բարդ դիրքերում: Միջինը 70 % դեպքերում նրանց ինտուիտիվ քայլերը սխալ էին:

Դա պայմանավորված էր նրանց փորձի բացակայությամբ և շախմատային դիրքերի ոչ քավարար ըմբռնմամբ:

Երկրորդ խումբ (սիրողական շախմատիստներ)

Այս խմբի մասնակիցները ավելի լավ էին հաղթահարել ինտուիտիվ առաջադրանքները տիպային դիրքերում, ինչպիսիք են սկզբնախաղը կամ վերջնախաղը: Նրանք վստահել էին իրենց ինտուիցիային 40-50 % դեպքերում և հաճախ հայտնվում էին մարտավարական ծուղակներում:

Սիրողական շախմատիստները գիտակցում էին վերլուծության կարևորությունը, բայց լարված էմոցիոնալ պահերին նրանք առավելապես հիմնվել են ինտուիտիվ որոշումներին, հատկապես ժամանակի սղության պայմաններում:

Երրորդ խումբ (պրոֆեսիոնալներ)

Գրոստոմայստերները և վարպետները զգալիորեն բարձր ճշգրտության են հասնում ինտուիտիվ որոշումներում: Նրանց առաջադրված քայլերի 70-80 % ճշգրիտ էին:

Դա պայմանավորված է նրանով, որ նրանք խաղարկել են բազմաթիվ շախմատային դիրքեր, ինչ էլ նրանց թույլ տվեց արագ և ճիշտ գնահատել իրավիճակը, առանց ամբողջական վերլուծության:

Հատկանշական է, որ գրոստոմայստերները երբեմն սխալվում էին՝ հիմնվելով միայն ինտուիցիայի վրա, սակայն դա տեղի էր ունենում զգալիորեն քիչ դեպքերում, քան առավել քիչ փորձառություն ունեցող շախմատիստների մոտ: Այսպիսով, հետազոտության արդյունքները վկայում են, որ ինտուիցիան շախմատիստների մոտ զարգանում է երկարամյա պարապմունքների և գործնական խաղի ընթացքում, իսկ պրոֆեսիոնալ շախմատիստները ինտուիցիան օգտագործում են որպես խաղի հաշվարկների և ռազմական պլանավորման լրացում: Ինչպես ականատես եղանք, հետազոտության ընթացքում ինտուիտիվ որոշումներ կարող են լինել առավել արդյունավետ, երբ շախմատիստը գտնվում է ժամանակային սուղ պայմաններում, և սթրեսային իրավիճակներում:

Եզրակացություններ

1. Հետազոտության արդյունքում պարզ դարձավ, որ ինտուիցիան անգիտակից վիճակում վերամշակված գիտելիքն է: Շատ դեպքերում կյանքի տարբեր փուլերում մենք կիրառում ենք ինտուիցիայի երևույթը՝ երբեմն չհասկանալով դրա էությունը:

2. Շախմատում ինտուիցիան դիրքի էության ակնթարթային ըմբռնումն է, և դա առավել անհրաժեշտ է կրիտիկական պահերին, որտեղ չկա հստակ պլան և հարկադրված որոշում. այն հատուկ է առաջին հերթին սկզբնական գնահատականի և քայլի ընտրության մեջ:

3. Գրեթե բոլոր լավագույն շախմատիստների մոտ զարգացած է ինտուիցիան, որը վկայում է ինտուիցիայի կարևորությունը շախմատում:

4. Այնտեղ, որտեղ անգոր են հասկացողությունը և գնահատականը, մեզ օգնության է գալիս ինտուիցիան, որը անգիտակցական ընթացք է, և գրեթե միշտ դրա շարժիչ ուժը փորձն է, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ մարդը այդ ի վերուստ է ձեռք բերում:

5. Ինտուիցիան զարգացող երևույթ է և մոտ ապագայում այն լայնորեն կտարածվի մարդկության շրջանում, քանի որ դրա դրական կողմերը անհրաժեշտ են մեզ բոլորիս: Մարդիկ ժամանակ առ ժամանակ ոչ միայն կլսեն իրենց ներքին ձայնը, այլ կփորձեն այդ զարգացնել:

Առաջարկություններ, որոնք ուղղված են ինտուիցիայի զարգացմանը:

Ուշադիր հետևեք սեփական զգացողություններին և որքան հնարավոր է շուտ գտեք պատասխանը: Որպեսզի սովորեք գուշակել, հարկավոր է գուշակել:

Մի սահմանափակվեք առաջին տպավորությամբ, այլ հետևեք սեփական զգացողությունների փոփոխությանը՝ խորանալով հաշվարկների մեջ: Ճշմարտությունը կարելի է զգալ մտածողության տարբեր փուլերում: Այնուամենայնիվ փորձեք այդ ամենը հնարավորինս չափ արագ անել:

Պարզելով օբյեկտիվ ճշմարտությունը՝ մի մոռացեք համեմատել այն ձեր գուշակությունների հետ: Օգտակար է հասկանալ, թե որ գործոններն էին կարևոր, և որքանով դրանք ձեր կողմից ուշադրության արժանացան:

Հարկավոր է ինտուիտիվ հասկացողության լայն շրջանակ: Գոյություն ունեն դիրքեր, որտեղ անհրաժեշտ չէ գտնել միայն լավագույն քայլը, այլ կարելի է սահմանափակվել դիրքի գնահատականով և այս կամ այն սպառնալիքի զգացողությամբ:

Այնպիսի եզրակացությունները, ինչպիսիք են «դիրքը ոչ ոքի է» կամ «հակառակորդի դիրքը անհուսալի է», շատ «կոպիտ» են: Ավելի կարևոր են դիրքի նույն եզրակացությունները, որոնք վերաբերում են տարբեր քայլերի կամ պլանների համեմատությանը և այլն:

Ուշադրություն դարձրեք ոչ միայն շախմատային, այլև սպորտային պահերին: Օրինակ՝ մրցաշարի իրավիճակ, ժամանակ, հակառակորդի անձը և նրա սխալների հավանականությունը:

Շատ կարևոր են «մետափնտուիտիվ» ենթադրությունները: Օրինակ՝ կարելի է տվյալ պահին վստահել ինտուիցիային, թե դիրքը պահանջում է ճշգրիտ հաշվարկ, և որքան ժամանակ կխլի այդ քայլի մտորումը:

Վերլուծեք սեփական գործողությունները և անհրաժեշտության դեպքում մշակեք նոր կանոններ:

Շախմատային ինտուիցիան զարգացնելու նպատակով թնորեք թեմաներ և աշխատանքի ձևեր: Փորձեք հորինել այնպիսի մարզումային խաղեր, որոնք ձեզ կստիպեն ինտուիտիվ որոշումներ կայացնել: Նաև կարելի է խաղալ պարտիաներ կրճատված ժամանակով և ուսումնասիրել ինտուիտիվ շախմատիստների պարտիաները:

Ամփոփապես մի սպասեք բարձր արդյունքի, բայց պահպանեք վստահությունը և հաստատակամությունը վերջնական հաջողության հասնելու համար: Նպատակալաց գործողությունները անպայման կօգնեն ինտուիցիայի զարգացմանը: Խաղը կդառնա արագ, հեշտ, վստահ և հուսալի [3]:

DOI: <https://doi.org/10.58726/27382915-2026.1hs-332>

Գրականություն

1. Հակոբյան Գ. Ե., Մենք հրաշամանուկ ենք, Երևան, 2003, 170 էջ:
2. Հակոբյան Ե. Գ., Շախմատի դասավանդման մեթոդաբանության հիմնահարցեր, Երևան 2023, 104 էջ:
3. Бологан В. Поверь в себя. М., 2024, 244стр.
4. Дворецкий М. Уроки мастерства. М., 2022, 236стр.
5. Йоханан А. Учитесь побеждать красиво. М., 2020, 116стр.
6. Марин М. Учитесь у шахматных легенд. М., 2018 341стр.
7. Хенкин В. Последний шах, М., 2023, 267стр.
8. Шорт Н., Победный марш, М., 2023, 118стр.
9. Фринко З., Разгаданные тайны Боби Фишера, М., 2024, 98стр.
10. Чернышов К., Тайны видения шахматной доски и расчета вариантов. М., 2024, 127стр.
11. Шерешевский М., Ассоциативные мышления в шахматах. М., 2024, 231стр.

Интуиция в шахматах

Акопян Ерванд

Резюме

Ключевые слова: шахматы, интуиция, выбор, психология, умственный процесс, анализ, борьба, подсознательное мышление

Интуиция остаётся важным аспектом человеческой деятельности, и её значимость особенно проявляется в шахматах, как среди профессионалов, так и любителей. Цель исследования – изучить особенности развития интуиции и её роль в принятии шахматных решений. Методы исследования включали анализ литературы, математическую статистику, социологические опросы, наблюдения, а также дедукцию и индукцию.

Интуиция в шахматах – это способность принимать решения на основе подсознательного анализа позиции, без детального перебора всех вариантов. Профессиональные шахматисты сочетают интуицию с глубоким стратегическим планированием и логическим анализом, находя баланс между мгновенными решениями и расчетом. Результаты показывают, что интуиция более развита у игроков высокой квалификации, позволяя предугадывать ходы соперника, выявлять его слабые стороны и создавать стратегические сюрпризы.

Выводы исследования подтверждают, что интуиция – это переработанные знания в бессознательном виде, которые особенно ценны в критических ситуациях, когда отсутствует чёткий план. Развитие нейробиологии, когнитивных наук и искусственного интеллекта в будущем поможет глубже понять механизмы интуиции и использовать их для улучшения шахматной игры.

Intuition in Chess

Hakobyan Yervand

Summary

Key words: chess, intuition, choice, psychology, mental process, analysis, competition, subconscious thinking

Intuition has always played a key role in human activity, and its importance is especially evident in chess, both for professional and amateur players. The aim of this research is to examine the development of intuition and its role in chess decision-making. Research methods included literature review, mathematical statistics, sociological surveys, observations, induction, and deduction.

In chess, intuition is the ability to make decisions based on subconscious processing, without analyzing all factors in a given situation. Professional players combine intuitive thinking with deep analysis and strategic planning, balancing rapid intuition with logical solutions. Study results show that intuition is more developed among highly skilled players, enabling them to identify opponents' weaknesses, anticipate openings, and implement strategic surprises. Psychological intuitive decisions occupy a unique place in high-level competition.

The research confirms that intuition is knowledge processed unconsciously, providing instant understanding of a position, especially in critical moments without a clear plan. Most leading chess players demonstrate highly developed intuition, highlighting its significance. Future studies in neurobiology, cognitive science, and artificial intelligence may further clarify the mechanisms of intuitive ability and its practical application in chess performance.

Ներկայացվել է 04. 09. 2025 թ.

Գրախոսվել է 11. 09. 2025 թ.

Ընդունվել է տպագրության 27. 05. 2026 թ.